

Naše velikost je měřena nejen našimi činy

(stať k 170. výročí narození T.G. Masaryka)

Není jej třeba dlouze představovat: Tomáš Garrigue Masaryk se narodil dne 7. března roku 1850 na pomezí Moravy a dnešního Slovenska, dle rodného listu vystaveného v Hodoníně. Předpoklady budoucího státníka vzhledem k jeho původu byly tehdy mizivé, avšak nadání, píle, trocha štěstí i Masarykova vzdorovitost svoje dílo na něm učinily.

V dětství se pohyboval hlavně na moravské straně dle toho, kam vrchnost jeho otce jakožto kočího poslala sloužit. Masaryk v době dospívání u žádného řemesla nevydržel; jednotvárnost mechanické práce mu vadila. V době, kdy se učil kovářem, všiml si Masaryka jeho bývalý učitel, jenž spoluurčil Masarykovu budoucnost.

Kam Tomáš Masaryk přišel, budil pozornost. Škola v Brně mu skýtala nejen vzdělání, nýbrž také první spory, zásluhou kterých byl s pětkou z mravů vyloučen ze studií poté, co odmítl jít proti svému přesvědčení ku svaté zpovědi. Tak se Masaryk dostal do Vídně, kde pak nastoupil na vyšší vzdělání.

Klíčovým okamžikem se mu stal pobyt v Lipsku, kde roku 1877 potkal svou budoucí ženu Charlottu Garrigue. Na ní mu imponovalo, že byla od ostatních mladých žen odlišná nejen svou vážností, ale též na naše zvyky silným smyslem pro ženský faktor v lidském životě.

Po působení ve Vídni Masaryk již jako soukromý docent s rodinou odešel do Prahy, kde opět pociťoval ty naše „malé poměry“. Na Karlově univerzitě bylo tehdy nemyslitelné, že by mladý docent mohl oponovat starším kolegům. To je Masarykovi příznačné: učit sebe i ostatní kritickému myšlení.

Masarykovy četné boje jsou dodnes příkladem hledání pravdy, jak tomu učil Jan Hus. Zřetelnými příklady byly boje o rukopisy Zelenohorský a Královédvorský, u nichž bylo prokázáno, že jde o podvrhy. Z toho vychází, že pravda je cennější nežli falešná velikost. Rovněž hilsneriáda se stala procesem, který budil protižidovské nálady a nebýt vlivu paní Charlotty, Masaryk byl rozhodnut odejít do USA.

V průběhu 90. let Masaryk byl říšským poslancem. Byl si vědom, že zvolením do poslaneckého úřadu mu nebude dáno vyššího rozumu, a v té době se intenzivně

věnoval studiím o smyslu českých dějin, o jejich vůdčích osobnostech (již zmíněný Jan Hus, Jan Ámos Komenský, František Palacký, monografie o Karlu Havlíčkovi). Hlavním oponentem ve smyslu českých dějin mu byl o deset roků mladší Josef Pekař.

I po roce 1900 se Masaryk věnoval univerzitním přednáškám a osvětě např. ohledně nebezpečí alkoholismu. Velkým zájmem mu byly humanitní ideály. V nich upozorňoval např. na přílišný pacifismus u Tolstého, ale také u Petra Chelčického. Zde je zřetelný další rys Masarykova vnímání a vlivu, a sice hledět na věci nikoliv jednostranně, ale s ohledem na okolnosti umět v daných situacích vytvořit vyváženou syntezu.

Během světové války Masaryk stál před otázkami, zda vlast prostá habsburského vlivu bude konstituční monarchií nebo republikou. Zde v součinnosti s Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem (a nejen s nimi, jak se můžeme dočíst v Masarykově „Světové revoluci“) pracoval Masaryk na vytčené ideji samostatného státu a zabýval se poměrem práva historického a přirozeného. Mělo to své opodstatnění hlavně na budoucím slovenském území, aby po nadějně svrchovanosti byli slovenští občané svými pány na svém území, a to ne pouze jazykem.

Vliv Masarykův na podobu nového státu spočíval na ideálech, jimiž během světové revoluce (1. sv. války) se svými protihabsburskými spolupracovníky vedl propagandu a snahy získat pro věc budoucího státu sympatie u tehdejších stěžejních spojenců. Vedle vlivu Štefánikova především v diplomatických stycích ve Francii, Benešovy zarputilosti pro věc tamtéž a v Anglii Masaryk pro „naši věc“ pracoval v Rusku, kde vznikaly první československé legie z vojáků, již přešli z rakouských vojenských jednotek. Masaryk působil také ve Spojených státech, kde se mu po komplikovaných jednáních dostalo požehnání tehdejšího prezidenta Woodrowa Wilsona. S Wilsonem měl v budoucnu Masaryk nejen společné smýšlení; oba se stali prezidenty jako filosofové.

Roku 1918, kdy rakousko-uherská monarchie byla poražena, vzniklo Československo, v němž figurovala jakožto část území také Podkarpatská Rus. Masarykovi nastalo období úlohy prezidenta v nově vzniklém státě. Stárnoucí Masaryk si byl vědom, že republika je založena na demokratických základech, a že bude velmi těžké ve světovém měřítku své místo nejen na mapě obhájit. Proto neustále nabádal k pracovitosti a humanitě ne pouze vyslovené, ale též důsledně

prováděné; ostatně to byla myšlenka Havlíčkova, jíž Masaryk dodal praktického významu.

Doba rozvoje První republiky přinesla ve 20. letech své výsledky v průmyslu; byli jsme 10. průmyslovou velmocí. 30. léta po krachu na newyorské burze přinesla značnou míru nezaměstnanosti a nepokojů po celém světě. Zde si dovoluji vzpomenout Masarykovu myšlenku ve vánočním poselství r. 1933, v němž se vyjádřil, že „...*problém dneška je nejen hospodářský a politický, nýbrž především mravní*“.

Pravda, vzniknuvší československý celek budil vedle výše popsaného ve slovenských řadách pochybnosti o svébytnosti Slováků v souvislosti s vytýkaným prago-centrismem od Andreje Hlinky a dalších vlivných osobností na slovenské straně.

S nástupem Adolfa Hitlera k moci nastala během krize hospodářské dekadentní nálada proti demokracii, umocňovaná frustrací v Německu z výsledku tzv. Versailleské smlouvy. Již v době vydání Hitlerovy propagační knihy *Mein Kampf* Tomáš Masaryk důrazně varoval před sílícím nacismem. Ironií osudu se může jevit skutečnost, že Hitler se k likvidaci Československa odhodlal až po Masarykově smrti.

Tomáš Garrigue Masaryk na svoji funkci prezidenta abdikoval v prosinci 1935, kdy již byl stížen několika záchvaty mrtvice a sám usoudil, že je na čase uvolnit místo někomu dalšímu; tím dalším byl ministr zahraničí Edvard Beneš.

Masaryk dožíval na zámku v Lánech, kde 14. září roku 1937 zemřel, shodou okolností v den 51. narozenin syna Jana Masaryka.

Masaryk měl již od malička vztah ke Slovensku, však také aspoň po legitimním otci Jozefovi Masarykovi byl Slovák. Osud budoucího Slovenska mu nebyl lhostejný, a jedna z jeho četných idejí byla snaha vybudovat sebevědomou a silnou generaci, jež bude sloužit za mravní elitu. Mezi těmito lidmi byli Milan Rastislav Štefánik, Milan Hodža nebo Vavro Šrobár. Vztah ke Slovensku Masaryk budoval i ve svých dětech, když jezdívali společně na Bystričku, kde své potomky sám učil životu na venkově a vedl je k soustavné pracovitosti a úctě k člověku. Ve funkci prezidenta pak Masaryk mnohé prázdniny trávil na zámku v Topoľčiankách, odkud měl také koně Hektora. Pro zajímavost přidávám, že Masaryk se naučil jízdě na koni až během války během pobytu v Londýně. Tehdy pro něho bylo důležité dostat se z předměstí do centra

města v kratším čase než pěšky, a navíc ve víru povinností nestíhal dle svých představ sokolovat; na koňském hřbetě tak procvičoval celé tělo.

V Masarykově životě nalézáme neustálou připomínku toho lidského potenciálu v každém z nás. Obdobně jako u Tomáše Bati se v Masarykově osobnosti projevují dvě vlastnosti všech velkých lidí: pracovitost a skromnost.

S úctou všem českým krajanům

Miloš Hovorka